

Б.З.Иманмолдаева

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақстан

«МӘНГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫ АЯСЫНДА ҰЛТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТІ ЖЕТІЛДІРУДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ БАҒЫТТАРЫ

Аңдатпа

Мақалада ұлттық бірегейлікті сақтаудың «Мәңгілік ел» идеясы аясындағы негізгі бағыттары мен өзектілігі көрсетіледі. Алдымен, «Мәңгілік ел» идеясының концептуалды негіздері талданады, оның тарихи көздерінен мысалдар келтіріледі. Сондай-ақ, «Мәңгілік ел» идеясына анықтама беріледі.

«Мәңгілік ел» идеясы аясында ұрпақтар сабақтастығы арқылы ұлттық бірегейлікті жетілдірудің бағыттары қарастырылады: жастардың белсенділігінің қажеттілігі, бұл идеяның футурологиялық негіздерінің ұсынылуы, «Мәңгілік ел» идеясының ата-баба салтын құрметтеумен жалғасын табуының маңыздылығы, еліміздің саяси аренадағы беделін нығайту, оптимистік психологиялық климатты күшейту, демографиялық ахуалды шешуге ұмтылу, ұлтымыздағы жағымсыз мінез-құлықтарды жою, ұлтымыздың интеллектуалды потенциалының шетелге ағылуының алдын алу т.б.

Кілттік сөздер: ұлттық бірегейлік, ұрпақтар сабақтастығы, «Мәңгілік Ел», қазақ халқы, патриотизм, жастар.

Б.З.Иманмолдаева

Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Казахстан

СОЦИАЛЬНО - ФИЛОСОФСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ИДЕИ «МАНГИЛИК ЕЛ»

Аннотация

В статье раскрываются основные направления и актуальность сохранения национальной идентичности в контексте идеи «Мангилик ел». Прежде всего, анализируются концептуальные основы идеи «Мангилик ел», приведены примеры из ее исторических источников. А также дано определение идее "Мангилик ел". Рассматриваются направления совершенствования национальной идентичности через преемственность поколений в контексте идеи «Мәңгілік ел»: необходимость активности молодежи, представление футурологических основ этой идеи, важность продолжения идеи «Мәңгілік ел» через уважение традиций предков, укрепление авторитета страны на политической арене, усиление оптимистического психологического климата, стремление к решению демографической ситуации, искоренение негативного поведения нашей нации, через профилактику утечки интеллектуального потенциала нации за рубеж и др.

Ключевые слова: национальная идентичность, преемственность поколений, «Мангилик ел», казахский народ, патриотизм, молодежь.

B.Z.Imanmoldaeva

Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Kazakhstan

SOCIO-PHILOSOPHICAL DIRECTIONS OF IMPROVING NATIONAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF THE IDEA " MANGILIK EL»

Abstract

The article reveals the main directions and relevance of preserving national identity in the context of the idea of "Mangilik El". First of all, the conceptual foundations of the idea of "Mangilik El" are analyzed, and examples from its historical sources are given. It also defines the idea of "Mangilik El". The directions of improving the national identity through the succession of generations in the context of

the idea " Mangilik El":the need for youth activity, representation of the futurological foundations of this idea, the importance of continuing the idea of "Mangilik El" through respect for the traditions of ancestors, strengthening the country's authority in the political sphere, strengthening the optimistic psychological climate, striving to solve the demographic situation, eliminating the negative behavior of our nation, by preventing the leakage of the nation's intellectual potential abroad, etc.

Keywords: national identity, succession of generations, "Mangilik El", Kazakh people, patriotism, youth.

Жалпы адамзат дамуы соңғы ширек ғасырға жуық уақытта өзінің әлемдік саяси сахнадағы мемлекеттілік деңгейі мен ұлттық бірегейлігін одан әрі нығайта түсу қажеттілігінің аса маңызды екендігін өзара бәсекелестік аясында тереңірек ұғындырғандай болды. Сондықтан, әрбір мемлекет жаһандану жағдайында ұлттық қауіпсіздіктерін сыртқы саясат пен ішкі саясат арнасында нығайта отырып, жаңа идеялар мен идеологемаларын ұсынып, оны жүзеге асырудың нақты қадамдарын қолға алуы тиіс екендіктерін түсінді.

Қазіргі таңда кейбір еуропалық мемлекеттер мультикультурализм идеясына да сын көзбен қарайды, оны ұлттық бірегейлікпен қатар жарыспалы түрде алып жүрудің тетіктерін іздестіру үстінде. Бұндай үдерістерден біздің еліміз де тыс қала алмайды. Сондықтан да, халқымыз ұрпақтар сабақтастығы арқылы ұлттық бірегейлікті сақтап, оның мызғымастығын ұстанатын тұжырымдарын ресми түрде немесе ресми емес түрде болсын іске асыруды қолға алған.

Осыған орай, айта кететін бір жайт: ұлттық бірегейлік пен еліміздің жарқын болашағын қамтамсыз етуге арналған бағдарламалар, идеялар мен руханияттық кеңістігіміздегі ықпалды тетіктерді, мемлекеттік идеологиялар негізінде ұсынылған жобаларды мынадай стратегиялық бағдарларға ажыратқанды жөн көрдік.

Біріншісі, тәуелсіздік рухын өркендете түсу барысындағы күнделікті шаралар, «Мәдени мұра», «100 кітап» т.б. бағдарламалар нақты прагматикалық арнадағы іс қимылдар және орындалуы тиісті, өз нәтижелерін жақын уақыттарда жариялауы қажет мотивациялар. Олар арман-мұраттар емес, абстрактіліктен нақтылыққа көшудегі қажетті іс-қимыл мен халықтың сұранысынан туындап отырған қоғамның рухани саласына аса көңіл бөлінген жұртшылық пен мемлекет бірлесе отырып атқаратын маңызды ахуалдар. Ол белгілі бір өлшемдерде өзінің нәтижесін көрсетті және болашақта да бұл қызметтер өрлей түседі.

Екіншісі, тактика, әрі стратегия ретінде құрылған саяси бағдарлар мен идеологиялар құрылымы. «Қазақстан – 2050», «Қазақстан – 2030», «Рухани жаңғыру» т.б. саяси ұстанымдар мен бағдарламалар Қазақстан Республикасының саяси-экономикалық, рухани-мәдени дамуының әлеуметтік жобалары, жай ғана болжаулар емес, қол жетімді бағдар және орындалуын талап ететін ұстанымдар.

Үшінші, алыс болашақ мен мұраттар деп атауымызға болатын жалпылама концепттер және рухтандырушылық рәміздердің идеялық және материалдық бірлігі. Атап айтсақ, «Барыс» рәмізі, «Мәңгілік Ел» идеясы, «Ұлы даланың жеті қыры» тарихнамасы т.б. Мәселен, Барыс жай ғана титул емес, көне замандардағы мифологиядан сақталған және қазіргі таңда да әлем халықтарының дүниетанамында орын алып отырған, өздеріне қолайлы рәміздердің бірі болса, жеті қыр шындығында, түркілік өркениетті әлемге әйгілеудің есебі емес, өткеннің шындығы, біз қарастырып отырған мәселеге байланысты түркілік және қазақи бірегейлікті тарихи жады арқылы жаңғыртып отырудың, циклды түрде қайта жаңартудың ғылыми тұрғыдан ұсынылған негіздемесі.

Ал «Мәңгілік Ел» жалпылама мұраттар, мұны біз қойылып отырған мәселемізге байланысты әлеуметтік философия тұрғысынан таразылап өтетін боламыз. Осыдан мәселені тарқату үшін мынадай екі тұғырлар бар екендігін ескердік: Мәңгілік Ел мұраты және бұл идеядағы ұлттық бірегейлікті одан әрі жетілдіре түсу. Осыған орай, біз, Мәңгілік Ел идеясына концептуалды түрде шолулар жасап, оның ұрпақтардың мирасқорлығы мен бірегейлігімен ара байланысын әлеуметтік философиялық негіздемелер бойынша саралап өту аса маңызды. Шындығында, «Мәңгілік ел» концептісімен ұлттық бірегейлік, ұрпақтар сабақтастығы ұғымдары тікелей байланысты.

«Мәңгілік ел» идеясы ұғымына тоғысатын әлемдік философия тарихында белгілі бір деңгейде өрнегін өрбіткен арман-мұраттардың немесе ол іске асқан және ұмыт болған тарихтың куәсі болуы да мүмкін. Бұл бізге руханияттың тарихы бойынша, Платонның «Атлантида» идеясынан бастау алып, кейіннен, араб-мұсылмандық шығыстағы көрнекті ойшыл, әлемге танымал екінші ұстаз – әл-Фарабидің «Қайырымды қала тұрғындары» атты еңбегінде көрініс тауып, одан соң, К.Толысбай айтқандай, Асан қайғының «Жерұйық» идеясы, кейіннен батыс

еуропадағы Т. Мордың «Утопия аралы» еңбегіндегі әділеттік туралы пайымдауларымен сәйкестеніп, Т. Кампанелланың «Күн қаласы» атты туындыларындағы тұжырымдармен үйлесім тауып, бүкіл әлем халқының жаңаша өмір сүруінің үлгісін ұсынған еді [1, 46-58бб.].

Алдымен, Мәңгілік Ел мұратына қысқаша тоқтала келе, оның философиялық, семантикалық-логикалық мағынасын ашып алуымыз қажет. Бұл ұғым да екі бағдарда құрылады. Біріншісі, жалпы «мәңгілік» ұғымы, екіншісі, «Елдік». Қазақ Совет Энциклопедиясында мәңгілікке былайша анықтама берілген: «Дүниенің, болмыстың, материяның уақыт бойынша шексіз өмір сүруін білдіретін философиялық категория. Діни ілімдер мен идеялистік философияда: күдіреттің, құдайдың, «абсолюттің», «абсолютті идеяның, рухтың», «асболютті ақылдың», «әлемдік гармонияның» шексіздік сипатын дәріптейтін ұғым [2, 552б.].

Мәңгілік елді саясаттанулық тұрғыдан зерделеуші Ж.Сарсенбаева оны концепт ретінде, «мәңгілік бастауы болғанмен, ешқашан аяқталмайтын үдеріс, шексіздік пен шетсіздік, тұңғық және үнемі-үздіксіз бар болу, таза абсолюттілік, өміршеңдік т.б. мағыналарды білдіреді. Мәселен, кеңістік пен уақыт – мәңгі: басталмаған, аяқталмайтын, шексіз, шетсіз, абсолютті т.б. Қарама-қарсы ұғымы – өткіншілік, яғни, уақытша ғана бар болу, кейіннен, әлемнен мүлде, із-түссіз жоғалу. Дегенмен, кейбір құбылыстардың мәңгілігі үздікті болуы да ықтимал. Яғни, уақытша жоғалып, реті келгенде қайтадан бар болып, өзінің болмысын әрі қарай жалғастыра береді»-деп түсіндірсе [3, 56б.], арғытектік руханиятымызда, мәселен, Зорастризм сенімінде де ізгілік рухы – Ахура Мазда мен зұлымдық рухы – Анхра Майньюдің күресі мәңгі. Гильгамеш дастанында да мәңгілік өмір идеалы бар. Тәңіршілдік сеніміндегі орталық түсінік Көк те мәңгілік т.б. бастап, кейіннен, Қорқыт бабамыздың мәңгі өмірді аңсауы, Ж. Баласағұнның «Құтты білік» дастанында: «Кісі мәңгі болмас, мәңгі аты, Арыға мәңгі қалар шапағаты», -деп көрсетілген пайымдаулары [4, 33б.], «Өлмегенде не өлмейді, әлімнің хаты өлмейді», -деп толғаған Бұқар жыраудың идеялары [5, 256б.] т.б. бүгінгі таңдағы «Мәңгілік ел» идеясының нығая түсуінің тарихи ділдік алғышарттары деуге де болады. Демек, «мәңгілік бар болу» жасампаздығы біздің халқымыздың ділінде сабақтасқан ұйысқан көрініс деуімізге болады.

Тұжырымдамада келтірілген қағидаттарға тоқталар болсақ, Мәңгілік Елдің қазіргі таңда басты жеті ұстанымы бар: Біріншіден, бұл – Қазақстанның тәуелсіздігі және Астанасы; Екіншіден, бұл – қоғамымыздағы ұлттық бірлік, бейбітшілік пен келісім; Мәңгілік Ел идеясының үшінші ұстыны: зайырлы қоғам және жоғары руханият; Төртінші ұстын, бұл – индустрияландыру мен инновацияларға негізделген экономикалық өсім; Бесіншіден, жалпыға ортақ еңбек қоғамы; Алтыншыдан, тарихтың, мәдениет пен тілдің ортақтағы; еліміздің ұлттық қауіпсіздігі және бүкіләлемдік өңірлік мәселелерді шешуге жаһандық тұрғыдан қатысу.

Әрине, қазіргі таңдағы Мәңгілік Ел ұстанымдары нақ осындай, бірақ дәуірлер мен заман тынысына орай, қойылып отырған мәселелер іске асқан соң, жаңа мұраттар туындайтындығы заңды құбылыс. Осыған орай, біз «Мәңгілік ел» туралы өзіміздің тұжырымымызды былайша тиянақтап көрсете аламыз: «Мәңгілік Ел дегеніміз – Қазақстанның жан-жақты даму стратегиясының негізгі бағдарларын қамтитын, өзінің одан әрі өркендеуінің арман-мұраттарының жиынтығы мен тәжірибелік мақсаттарының бірлігін білдіретін футурологиялық идеология».

Белгілі ғалым Р. Әбсаттаров осыдан бірнеше жыл бұрын мемлекеттің саяси-әлеуметтік даму бағдарында ғылыми тұжырымдама қажет екендігін атап көрсеткен еді. Ол Қазақстан Республикасында әлеуметтік зерттеулер мен стратегиялық даму институттары болғанмен, ол ғылыми негіздемелермен толығып отыруы тиіс екендігін мәлімдеп, елімізде ғылыми дискурстар аймағында футурология ілімінің дамуының кешеуілдеп қалғандығы және осы саланы қолға алу керектігі туралы өз пікірлерін білдірген еді [6, 229бб.].

Ендеше, біз, «Мәңгілік Ел» идеясы аясында ұрпақтар сабақтастығы арқылы ұлттық бірегейлікті жетілдіре түсудің бағдарларын былайша ұсынуды жөн көрдік.

1. Мәңгілік Ел идеясында, нақты бір мерзімді уақыттар көрсетілмейді, себебі, ол негізінен алғанда, еліміздің перспективті дамуының жаңаша және шынайы болашаққа арналған тұжырымдамалық жобасы. Дегенмен, бұл жобаны іске асыру қазіргі және болашақ жастардың ынта-жігеріне тікелей байланысты. Қазіргі жастар аса белсенді, саяси сахнада интербелсенді болғанмен, Қазақстанның ғылыми-әлеуметтік потенциалдарын сабақтастырып, одан әрі өркендете ала түсу мәселесі де күрделі. Сондықтан біздің елімізде және халқымыздың бұқаралық теориялық қоғамдық санасында игілікті, сонымен қатар қайшылықты түсініктер бар екендігі күмәнсіз.

2. «Мәңгілік Ел» идеясының саяси-әлеуметтік платформасының теориялық-футурологиялық деңгейі ұлттық бірегейліктің мәңгілігіне, атауы айтып тұрғандай, мәңгілікке бағытталған болуы тиіс. Ол ұрпақтар сабақтастығымен, ұлттық бірегейлікпен байланысып қана қоймайды, мынадай

алгоритмдер бойынша жүреді деп айта аламыз.«Мәңгілік Ел идеясы» + (плюс) «ұрпақтардың мәңгілік бірегейлігі» – (минус) «сыртқы кері ықпал ететін идеологиялық әсер» = «екі тараптың психологиялық ықпалды күштерінің қуатының нәтижесі».Осыдан екінші алгоритмді туындатамыз: «болашаққа бой сермеудің мүлтіксіз арман мұраттары» – (минус)(рухани моральдік т.б. құлдыраулар) = «ұлттық қорғаныш тетік нәтижесі».

3. Синергетика іліміне сүйенсек, біз үшін хаостан тәртіп түзіледі. Себебі, біздің халқымызда Ұлттық бірегейліктің және бірегейленуінің тарихи әлеуметтік негіздері терең. Мысалы, К.Г. Юнгтің тұжырымдамасы, архетиптік туралы ойларының жалпы мазмұндамасы [7,103-206бб.] ата-баба рухы және оны құрметтеу дәстүрімізге сәйкес келеді. Бір ерекшелігі К.Г. Юнг оның тек байсаналық құрылымдама ретінде түсіндірсе, ал қазақи ділдегі өткенмен тығыз байланыстың формасы, ол – ата-баба аруағын шексіз құрмет тұту.

4. Тарихқа жүгінсек, ұлттық бірегейлік деформациясы, көне ғұндар және ол ұлы мемлекеттің ыдыраған сәтінде түркі халқының өміршеңдігінің аяқталған, тарих сахнасындағы жойылу көрінісі сияқты болды. Бұндай тарихи бейнелер түркі қазақ халқының эволюциясындағы үш мың жылдық белесті құрайды. Бұның соңғы айғақтық көрінісі 1986 жылғы желтоқсан көтерілісімен сабақтасып, заманауи кезеңдегі жер мәселесі туралы халықтың наразылық митингісі т.б. дейін ұласты.Демек, орта ғасырдағы ислам әлеміндегі тағдыр туралы қайшылықты пікірлер, шындығында, қазақ халқының мәдени-рухани субстраттарын сақтаудың кепіліне аналогиялық форматтар ұсынды. Мысалы, джабариттер (адам тағдырдан алшақтай алмайды) мен кадариттердің (адам кей сәттерде өз еркі бойынша жүре алады) тартысты диалектикалық пікірі Қазақ халқының өміріне және болашағына да қатысты сияқты. Біз кадариттердің адам өмірі туралы және оның белсенділігі жөнінде адамның, оның ішінде, жеке тұлғаның тағдырын қайтадан сараласақ, оны ұлт мүддесіне көшірсек (проекцияласақ), еліміздің перспективті болашағы қайтадан жаңа парадигмада ашылады. Оның мазмұны былайша өрлейді:отанымыздың халқының болашақтағы дамуының кадариттік ұстанымын қалаймыз. Бұл өз кезеңінде жоғарыда айтылғандай, батырлар мен билер институтының нақты шешімдеріне байланысты және ұлттық рухтың мәңгілік өмір сүре алатындығын паш етеді.

5. Мемлекетіміздегі саяси сахнадағы әлеуметтік мәртебені одан әрі жоғарылата түсудің үлгілерін ғылыми деңгейде ұсыну. Ол үшін бізге ғалымдар қауымдастығының қазақ қоғамындағы мәртебесін арттыру қажеттілігі пайда болады. Қазіргі заманауи философтар, басқа да қоғамдық-гуманитарлық сала өкілдері жаңа төлтума идеяларымен танылуы тиіс. Сондықтан, ХХІ ғасырдағы отанымыздағы зиялы қауымға ресми-ресми емес, ерікті-еріксіз түрде И. Кант айтқандай, «үзілді-кесілді бұйрықтар» тағайындалған сыңайлы. Кезінде,қазақ халқының батырлары «мақсатты міндетке айналдырған» сияқты үлгі қабылдауды қолдаймыз. Біз жаңа Рим клубын ашпасақ та, ұсынған идеямыз бойынша, оның қазақстандық үлгісі болғандығын қолдаймыз.

6. Әлемде жойылған ұлттар мен жойылып бара жатқан ұлыстардың көбі өздерінің маргиналдануын мойындаған және олар тарих сахнасынан жеке ерекшеліктері бар этностар ретінде келмесе кетіп бара жатқан беталысын түйсінген. Ал Қазақ халқының Мәңгілік Ел идеологиясы оған және осындай қайғылы құбылыстарға жауап беруге дайындалған мұраттар жиынтығы. Қазақ тілі немесе халқымыздың салт-дәстүрінің кейбір тұстары әлемдік деңгейде бренд ретінде мойындалып келеді. Осыған орай, біз, құрылған тек қана ұлттық тарихи сахнада, жоғарыда айтқандай, архетиптік сезіммен өмір сүріп келеміз. Ол өз нәтижесін де көрсетті және көрсетіп келеді.

7. Қазақ халқының әлемдік саяси сахнада өзіндік орны бар унитарлы, құқықтық-зайырлық қоғам саясатын ұстанып отырған мемлекет.Бірақ та, біз, болашаққа белсенді, оптимистік көзқараспен бой сермейтін жастарды қалыптастыру мәселесінде оның рухани адамгершілік құлдырауы А.Абдраимова, С.Мырзалы айтқандай, біздің қазіргі қоғам «Үлкен супермаркет» тәрізді [8,334б.] екендігінің алдын алу. Бірақ ол тығырықтан шығудың жолын теориялық-әдістемелік түрде дәйектегенмен, рухани құлдыраудан арылудың нақты тәсілін ұсынбады. Осыған орай, біз, мынадай түйінді ойларымызды жариялай аламыз.

Қазақ халқының рухын, әсіресе, жастардың ұлттық серпілісін одан әрі көтермелеу. Ол қазіргі саяси ахуалдармен келіп орайласып отыр. Қазақстан Республикасы 2019 жылды «Жастар жылы» ретінде жариялап, олардың әлеуметтік жағдайы мен болашағының стратегиялық бағдарын жариялайтын құжаттар қабылдап, оның ұстанымдары қоғамдық өмірде белгілі бір деңгейде ғана іске асты. Жастар ұрпақтар сабақтастығының физиологиялық қана қызметін атқарушы емес, тұтас ұлттық болмысымызды сабақтастыратын тұлғалар ретінде жалғасуы тиіс. М. Жұмабаев айтқандай: «Арыстандай айбатты, Жолбарыстай қайратты, Мен жастарға сенемін, Алаш атын аспанға, Шығарар деп бір күні». Сонымен қатар, құлдық психологиядан арылудың жаңа технологиясын

жасау және оны болашақ ұрпақтардың сана-сезіміне сіңіру. Біздің халқымыздағы жастар мен ересек ұрпақтар арасындағы кездесіп қалатын дисгармонияда жастар тарапынан ересектерге де сыни пікірлер айтылады. Олардың дені ересек ұрпақтардың құлдық психологиядан арыла алмауы, Мәселен, дінсіздік, орысқолдық, маргинализм т.б.

Дәстүрлі қалыптасқан дін, тіл, салт-дәстүр мен әдет-ғұрып тәжірибесінің оңтайлы тұстарын тиімді пайдалану. Салт-дәстүр мен әдет-ғұрып ұстанымдарының көпшілігі қоғамдық өмірде әлі де қолданылмай келеді. Мәселен, өзбек халықтары өздерінің ұлттық киімдерін киюді ұят санамайды. Ал біз тек оны наурыз меркесінде ғана пайдаланамыз.

Қазақ арасындағы тарихи санада қалыптасқан жағымсыз мінез-құлықтарды жою. Мысалы, күндестік психология, көре алмаушылық, басқа дін сеніміндегі адамдарды емес, қандас оралман бауырларды кей сәттерде қолдамай отырғандығымыз т.б. халықтық афоризмдерде айтқандай, «Ағайын бар болсаң көре алмайды, жоқ болсаң бере алмайды».

8. «Мәңгілік Ел» мұратының саяси-философиялық, әлеуметтанулық астары терең. Біздің халқымыздың тарихи руханиятында оның жоспарлы емес түрде тұжырымдамасы құрылған. Адамзат эволюциясында және оның рухани кеңістігінде бұндай тұжырымдаманың аналогы туған жоқ деп айта аламыз. Ол тұжырымдама тек қана экономикалық өрлеуді талап етпейді, болашақ Қазақ қоғамының рухани-мәдени өркендеуін қамтамасыз етуге арналған жалпы бағдар деп білеміз. Осыдан «Рухани жаңғыру» тұжырымдамасы пайда болды.

9. «Мәңгілік Ел» идеясын, оның ішінде, ұлттық бірегейлікті сақтау мен ұрпақтар сабақтастығын нығайтудың үлгісін бүкіл әлемге жариялап, адамзат дамуының футурологиялық бағдарламасы ретінде ұсынуға болады. Жоғарыда атап өткендей, Қытай, Үнді сияқты мемлекеттер адам саны жөнінен әлемде алдыңғы орын алады. Ал біздің халқымыз ел аумағының кеңдігіне қарағанда төменгі орында. Бұл бізге демографиялық мемлекеттік саясатқа қатер төндіреді және жанаша форматтар ұсынатын жобаны қажет етеді. Демек, физиологиялық-биологиялық сабақтастықты ұлғайту масштабын құру керек. Ол мысалы, Қазақ мемлекетіндегі адам санын көбейтудің демографиялық ұстанымының мығымдылығымен тікелей байланысты.

10. Осыдан туындайтын іргелі мәселе бар. Еліміздегі зиялы, аса білімді ғалымдардың шет елге ағылуы екендігі түсінікті. Бұл үдеріс қазіргі таңда бәсең сияқты болса да, 50-100 жылдан кейін қасірет алып келетін әлеуметтік қатер деп айта аламыз. Біздің сараптауымыз бойынша, Қытай, Сингапур, Оңтүстік Корея, АҚШ сияқты мемлекеттер әлемдегі интеллектуалдық ортаны өздеріне еліктіруші елдер ретінде бүкіл экономикасын, саяси стратегиясын елдегі әлеуметтік жағдайды реттеудің тетіктерінің бірі ретінде оңтайландырған тәрізді.

Осыдан «ал біздің елімізде бұл жағдайдың ахуалы қалай өрбіп келеді?» деген заңды логикалық сауал туындайды. Бұдан шығатын қортынды, ұлттық бірегейлікті ұрпақтар сабақтастығы арқылы сақтаудың заманауи тетіктері бар екендігімен келіп орайласады. Отандық ғалымдар мен интеллектуалдық және адами капитал ресурстарын ҚР-да қалдыру мен одан әрі жетілдіру керектігі туралы «Болашақ» бағдарламасы бойынша білім алған жастарды елімізге қайтадан кері қайтару мәселесі туындап отыр. Бірақ бұндай шешім тағы да кешірек шыққан еді.

Сонымен қатар, жоғарыда атап өткендей, халқымыздың санын көбейту шет елдік қандастырымыздың баршасының елімізге толықтай қайтып оралуына үмітті жағдайлар жасау керек сияқты. «Оралман» деген атауды өзгертіп, оны «шет елдік қандас бауырлар», «Қандас бауырлар», «Елін аңсаған туысқандар» сияқты атаулармен беру керек деп ойлаймыз. Қазіргі жергілікті қазақтардың оларға деген психологиялық климаты арнайы әлеуметтанулық тұрғыдан зерттемесек те, көп жағдайда жағымсыз көзқарастармен келіп түйіседі. Оларды бейне бір «басқа ұлттар» сияқты қабылдайды. Оларды орыс тілін білмегендігі үшін кемсітеді. Міне, нағыз құлдық психология: олар не үшін орысша білуі тиіс?

Біз үшін Мәңгілік Ел идеясы тек утопиялық масштабта ғана емес, теориялық негіздері мығым ұстаным. Практикалық қолданыс аясында нақты нәтиже беретіндей, экзистенциалдық өлшемдерді қанағаттандыратындай іргелі болашақтық міндеттер жүктейді.

Ұлттық бірегейліктің бұзылуы тарихи сахнада ел тағдыры мен ата-баба рухы алдында эмоционалистік тұрғыдан қарасақ, күна деп есептей аламыз. Біздің елімізде қазақ тілін құрмет тұту, оның қолданылу аясын кеңейту, салт-дәстүр мен әдет-ғұрыпты сыйлау жергілікті халық түркі тұқымдас қазақ елі өзінің өміршеңділігін және жасампаздығын әлемге әйгілеуді бастады. Бірақ, әр түрлі әлемдегі қиюласқан идеологиялар оған кедергі келтіретін тәрізді. Осыған орай, біз, Қазақ халқы және оның перспективтік идеологиясының нақты тұжырымдамасын келесі зерттеулерімізде жария ете аламыз. Нақтырақ айтқанда, 1991 жылдан басталған ұлттық идеяның дәлірек ғылыми тұжырымдамасы жасалған жоқ, ол өзекті күйінде қалып отыр. Бұл әлемдік ұлттық қауіпсіздік

жағдайында кездейсоқтық емес, қажеттілік феномен. Оның феномендік қыры – ұлтымызды әлемге әйгілеп келе жатқан брендтерімізге де байланысты. Ұлттық идея жай ғана отаншылдық сезім мен тарихилық дәстүрден, өткенді мақтан тұтумен шектелмейді. Ол болашаққа тарих арқылы бой сермейтін іргелі онтологиялық мұраттардың тізбегі деп айта аламыз. Бұл ұлтымыздың болуы мен болмауы мәселесін баламаға шығара келе, өміршеңдігінің идеясының өзегін құрайды.

11. Әрбір мемлекет және ұлыстар өзінің болашақтағы даму бағдарламасын құра алады. Бірақ олардың үш түрлі жоспарлары бар. Бірінші пессимистік, екінші, оптимистік, үшінші, нейтралиттетік, яғни, бейтарап ұстаным. Мәселен, ұлттық мүддеге қатысты айтқанда, қайғылы тағдырмен аяқталған біздің руханияттық кеңістіктерде орын алған және бұқаралық санада қабылданған оң оптимистік болжам кезінде Алаш зиялыларының идеяларында қолданылған.

Бейтарап болжамдар әр түрлі өлшемдерге сәйкестенді. Біз бұл туралы мынадай тұжырымдарға келдік. Адамзат эволюциясының, оның ішінде, Қазақстан қоғамының жаһандану кезеңіндегі тарих сахнасындағы белсенділігі саяси-әлеуметтік деңгейдегі тұрғылықты халықтың әлеуметтік жағдайынан туындап отыр. Біз өзімізге қайтадан ұлттық бірегейлік туралы сауал қойсақ, оған нақты жауап беруімізге тура келеді. Бұл сауалдардың шешімдері әрқилы. Ұлттық қауіпсіздік жағдайындағы заманауи өзгерістер бізге жаңа талаптарды ерікті-еріксіз түрде қойып отыр. Қазақ халқы айтқандай, «Елу жылда ел жаңа». Оны біз әлеуметтік философия саласына және заманауи ғылыми-техникалық өзгерістерге орай, «әрбір бес жылда ел жаңа» деп айта аламыз. Себебі, әлемдік өркениет жыл емес, күн сайын, сағат сайын жаңа сатыға көтеріліп, дүниежүзілік даму параметрелерін таң қалдыру үстінде.

Қорыта айтқанда, ұлттық бірегейлік ұрпақтар сабақтастығының игілікті өлшемдері арқылы нығаяды, ал оны «Мәңгілік ел» идеясы қолдап қана қоймайды, бұндай ахуалдар болмаса, елдің мәңгілік бола аймайтындығы да түсінікті жағдай. Сондықтан, ұрпақтар сабақтастығының өз мәнінде сақталып, ұлттық бірегейліктің одан әрі орныға түсуі «Мәңгілік ел» мұраттарының жүзеге аса түсуіне жол ашатын алғышарттар болып келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Толысбай К. Асан Қайғы.-Алматы: Дайк-Пресс, 2006.-284б.
2. Қазақ Совет Энциклопедиясы (12 томдық).-Алматы: ҚСЭБР, 1975.-7 Том.-645б.
3. Сарсенбаева Ж. Мәңгілік Ел идеясы: кеше, бүгін, ертең. Ұжымдық монография.-Нұр-Сұлтан: Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті-Елбасы кітапханасы, 2019.-430б.
4. Баласағұн Ж. Құтты білік. – Алматы: Жазушы, 1986. – 616 б.
5. Бұхар жырау//Бес ғасыр жырайды: 2 томдық. /Құрастыр. М.Мағауин, М.Байділдаев. – Алматы: Жазушы, 1989. – Т. 1. – 384б.
6. Әбсаттаров Р. Саяси болжамдаудың өзекті проблемалары//Ақиқат, №10 қазан, 2009.-24-29 бб.
7. Юнг. К.Г. Дух в человеке, искусстве и литературе. М.: ГПИ, 1996.-243 с.
8. Абдраимова А.С., Мырзалы С. Рухани адамгершілік дағдарыс: себептері мен одан шығу жолдары//Шулембаевские чтение. Материалы международной научно-практической конференции, посвященной 75-летию доктора философский наук, профессора К.Ш. Шулембаева. 2-4 марта 2012.- Алматы: КазНПУ им. Абая.-407 с.-334-337бб.

References

1. Tolysbaj K. Asan Qajgy.-Almaty: Dajk-Press, 2006.-284b.
2. Qazaq Sovet Enciklopediyasy (12 tomdyq).-Almaty: QSEBR, 1975.-7 Tom.-645b.
3. Sarsenbaeva Zh. Mangilik El ideyasy: keshe, bugin, erten. Uzhyndyq monografiya.-Nur-Sultan: Qazaqstan Respublikasynyn Tungysh Prezidenti-Elbasy kitaphanasy, 2019.-430b.
4. Balasagun Zh. Qutty bilik. – Almaty: Zhazushy, 1986. – 616 b.
5. Buhar zhyrau//Bes gasyr zhyrlajdy: 2 tomdyq. /Qurastyr. M.Magauin, M.Bajdildaev. – Almaty: Zhazushy, 1989. – T. 1. – 384b.
6. Absattarov R. Sayasi bolzhamdaudyn ozekti problemalary//Aqiqat, №10 qazan, 2009.-24-29 bb.
7. YUng. K.G. Duh v cheloveke, iskusstve i literature. M.: GPI, 1996.-243 s.
8. Abdraimova A.S., Myrzaly S. Ruhani adamgershilik dagdarys: sebepteri men odan shygu zholdary//Shulembaevskie chtenie. Materialy mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii, posvyashchennoj 75-letiyu doktora filosofskij nauk, professora K.Sh. Shulembaeva. 2-4 marta 2012.- Almaty: KazNPU im. Abaya.-407 s.-334-337bb.